

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ННІ педагогіки

Кафедра мистецької освіти

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Обов'язкової освітньої компоненти

Гра на музичному інструменті

для підготовки здобувачів

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	026 Сценічне мистецтво
Предметна спеціальність	—
Спеціалізація	—
Освітня програма	Сценічне мистецтво
ННІ	педагогіки

Укладачі: Маргарита Моїсєєва, Галина
Омельченко-Агай Кухі, Анастасія Свиридюк

Розглянуто та схвалено

на засіданні кафедри мистецької освіти

Протокол від «__» _____ 2021 року № ____

Завідувач кафедри _____ Людмила ОБУХ

Житомир 2021

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 24 від 28 грудня 2021 року)*

Рецензенти:

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з освітньої компоненти «Гра на музичному інструменті» (фортепіано для здобувачів вищої освіти галузі знань 02 Культура і мистецтво спеціальності 026 Сценічне мистецтво / Укладачі М.А. Моїсєєва, Г.С.Омельченко-Агай Кухі, А.П. Свиридюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 18 с.

В інструктивно-методичних матеріалах викладено мету, завдання та зміст вивчення дисципліни, вказано основні види навчальної діяльності під час практичних занять з курсу «Гра на музичному інструменті» (фортепіано), наведено довідкові матеріали та рекомендовану літературу.

Інструктивно-методичні матеріали призначені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 02 Культура і мистецтво спеціальності 026 Сценічне мистецтво освітньої програми Сценічне мистецтво

© М.А.Моїсєєва, Г.С. Омельченко-Агай Кухі, А.П. Свиридюк, 2021

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2021

ЗМІСТ:

Вступ	4
Опис освітньої компоненти	5
Практичне заняття № 1 «Музична грамота»	9
Практичне заняття № 2 «Музична грамота (продовження)»	10
Практичне заняття № 3-4 «Музична грамота (продовження)»	11
Практичне заняття № 5-6 «Музична грамота (продовження)»	13
Практичне заняття № 7 «Музична грамота (продовження)»	14
Практичне заняття № 8 «Розбір нотного тексту. Мелодія і супровід»	16
Практичне заняття № 9 «Розбір нотного тексту. Розучування музичних творів»	17
Практичне заняття № 10 «Розучування музичних творів. Ритмічний рисунок»	19
Практичне заняття № 11 «Розучування музичних творів. Аплікатура та її вплив на виконання. Логіка добору доцільної аплікатури»	20
Практичне заняття № 12 «Розучування музичних творів. Штрихи»	21
Практичне заняття № 13-14 «Розучування музичних творів. Ескізне опрацювання творів»	23
Практичне заняття № 15 «Розучування музичних творів. Виконання творів двома руками. Музичний темп»	24
Практичне заняття № 16-17 «Доведення виконання до рівня концертної готовності. Музична драматургія. Динаміка»	25
Практичне заняття № 18-20 «Доведення виконання до рівня концертної готовності Розкриття художнього змісту музичного твору»	26

ВСТУП

Готовність майбутнього актора до успішної діяльності у галузі культури і мистецтва значною мірою забезпечується комплексом набутих знань, умінь та навичок у процесі його професійної підготовки. Як відомо, музичні вміння та навички є важливими чинниками акторської майстерності. Саме тому освітньою програмою «Сценічне мистецтво» передбачено вивчення обов'язкової освітньої компоненти «Гра на музичному інструменті». Представлені інструктивно-методичні матеріали відображають план та основні види навчальної діяльності на практичних заняттях з оволодіння здобувачами вміннями та навичками гри на фортепіано. Зокрема, матеріали стануть у нагоді здобувачам освітньої програми 026 Сценічне мистецтво, які не мають базової музичної освіти.

Предметом вивчення освітньої компоненти є музична підготовка майбутнього актора як необхідна умова його успішної професійної діяльності.

Мета курсу: забезпечення елементарного рівня володіння музичним інструментом та підготовка до використання інструменту у процесі розучування вокальних партій.

Основні завдання курсу:

- ✓ Набуття знань з основ музичної грамоти та музичної нотації;
- ✓ Відпрацювання практичних прийомів і методів досягнення технічної вправності, доцільного звукодобування та звуковедення, добору відповідної аплікатури;
- ✓ Формування навичок читання нот з листа та акомпанування;
- ✓ Розвиток музичних та творчих здібностей;
- ✓ Підготовка до використання музичного матеріалу в професійній діяльності;
- ✓ Формування навичок самоосвіти в процесі відбору й вивчення музичного репертуару, активізація прагнення до самостійної інтерпретації музичних творів та до опанування кращих зразків світової музичної культури;
- ✓ Формування музичної культури;
- ✓ Формування сценічної культури та артистизму;
- ✓ Виховання естетичних смаків.

ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП / ОНП рівень вищої освіти	Характеристика освітньої компоненти	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	02 Культура і мистецтво 026 Сценічне мистецтво	Обов'язкова	
Модулів – 1	Сценічне мистецтво	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120		III	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи здобувача – 5 год.	Перший (бакалаврський)	Лекції	
		-	...год.
		Практичні / Семінарські	
		40 год.	...год.
		Лабораторні	
		0 год.	...год.
		Самостійна робота	
		80 год.	...год.
Індивідуальна робота			
-	...год.		
Вид контролю: залік			

Обов'язкова освітня компонента «Гра на музичному інструменті» вивчається на III курсі у V семестрі. На її вивчення відводиться 120 годин, 4 кредити ЄКТС; вид підсумкового контролю – залік.

Програмні результати, які формує освітня компонента:

ПР9 Розуміти види та жанри, стильові особливості музики, розуміти музичну термінологію, основні закони співу та гри на музичному інструменті.

ПР16 Демонструвати вокально-інструментальну та пластично-хореографічну майстерність у професійній діяльності.

ПР20 Володіти логічним і образним мисленням, здатністю аналізувати, виокремлювати головне і синтезувати основні аспекти фаху в мистецькій, навчально-виховній та організаційній діяльності.

Структура освітньої компоненти

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Лекції	Практичні/Сем	Лабораторні заняття	Самостійна	Індивідуальні заняття		Лекції	Практичні/Сем	Лабораторні заняття	Самостійна	Індивідуальні заняття
Модуль І. Початкові навички гри на музичному інструменті												
Тема 1. Музична грамота. Елементарні прийоми та навички гри на музичному інструменті.	-	-	14	-	28	-	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Розбір нотного тексту. Мелодія і супровід.	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Розбір нотного тексту. Розучування музичних творів.	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Розучування музичних творів. Ритмічний рисунок.	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Розучування музичних творів. Логіка добору	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-

доцільної аплікатури.												
Тема 6. Розучування музичних творів. Штрихи.	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Розучування музичних творів. Ескізне опрацювання творів.	-	-	4	-	8	-	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Розучування музичних творів. Виконання творів двома руками. Музичний темп.	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Доведення виконання до рівня концертної готовності. Музична драматургія. Динаміка.	-	-	4	-	8	-	-	-	-	-	-	-
Тема 10. Доведення виконання до рівня концертної готовності. Розкриття художнього змісту музичного твору.	-	-	6	-	12	-	-	-	-	-	-	-

Разом за модулем 1	-	-	40	-	80	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	-	-	40	-	80	-	-	-	-	-	-	-

Специфіка оцінювання здобувачів з курсу «Гра на музичному інструменті»

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з курсу «Гра на музичному інструменті» здійснюється у формі поточного та підсумкового контролю. Поточний контроль відображає роботу здобувача на практичних заняттях за всіма передбаченими на ньому видами роботи. Підсумковий контроль проводиться у вигляді заліку, для зарахування якого здобувач повинен:

1. Володіти теоретичним матеріалом з курсу «Гра на музичному інструменті», зокрема і за темами, що виносились на самостійне опрацювання.
2. Виконати всі види завдань, передбачені інструктивно-методичними матеріалами.
3. Продемонструвати рівень володіння музичним інструментом, виконавши на заліковому заслуховуванні програму з двох творів.

Інструктивно-методичні матеріали практичних занять Практичне заняття № 1

Тема заняття: Музична грамота

Мета заняття: засвоєння музичної грамоти у відповідності до рівня наявної попередньої музичної підготовки.

План заняття:

1. Знайомство з інструментом. Спів мелодій на слух. Добір мелодії на фортепіано. Ритмічні вправи.
2. Музичний звук та його основні властивості.
3. Клавіатура фортепіано. Розташування октав на клавіатурі.
4. Інтервали півтону та тону на клавіатурі. Знаки альтерації.
5. Нотна грамота. Ключі. Розташування нот на нотоносці. Звукоряд. Тональність. Гама. Тривалості.
6. Звукодобування та звуковедення. Виконання вправ на *non legato*.

Завдання для самостійної роботи:

Вивчити назви ступенів звукоряду, написати ноти в межах 1-ї октави у скрипковому та малої октави у басовому ключах. Знаходити та називати ноти на клавіатурі фортепіано.

Знаходити та називати ноти в нотному тексті.

Виконувати вправи правою та лівою рукою у висхідному та низхідному русі на *non legato* у межах малої та першої октав.

Практичне заняття № 2

Тема заняття: Музична грамота (*продовження*)

Мета заняття: закріплення знань про ноти, тривалості, розташування на нотному стані та клавіатурі фортепіано; ознайомлення з поняттями метру, ритму та розміру; формування навичок розбору нотного тексту.

План заняття:

1. Метр. Ритм. Розмір. Такт і тактова риска.
2. Лад і тональність. Будова мажорного ладу. Тональності мажорного нахилу.
3. Паузи та їх тривалості.
4. Особливості групування тривалостей нот.
5. Розбір нотного тексту. Початкові навички читання нот з листа.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати теоретичний матеріал підручника (параграф 1 – 7).

Виконувати вправи на правильне положення рук на клавіатурі.

Практичне заняття № 3-4

Тема заняття: Музична грамота (*продовження*)

Мета заняття: закріплення отриманих знань про ноти, їх тривалості, розташування на нотному стані та клавіатурі фортепіано під час виконання інструментальних творів; ознайомитись з поняттям тональність; розучити гами *C-dur* та *G-dur* двома руками в межах однієї октави (паралельним рухом); ознайомитись з інтервалами (прима – квінта).

План заняття:

1. Лад і тональність.
2. Знаки альтерації.
3. Гама *C-dur* та *G-dur*. Виконання їх окремо правою та лівою руками у висхідному та низхідному русі.
4. Інтервали прима, секунда, терція, кварта, квінта. Їх будова та види.

Завдання для самостійної роботи:

Виконання гам *C-dur* та *G-dur* окремими руками.

Вивчити інтервали (прима-квінта), їх ступеневий та тоновий склад.

Практичне заняття № 5-6

Тема заняття: Музична грамота (*продовження*)

Мета заняття: Виконання гам *C-dur* та *G-dur* двома руками в межах однієї октави (паралельним рухом); закріплення знань про інтервали (прима – квінта), будовання їх на інструменті від різних звуків; ознайомлення з інтервалами квінта – октава, їх ступеневим та тоновим складом; виконання гам *a-moll* та *e-moll*.

План заняття:

1. Виконання гам *C-dur* та *G-dur* паралельним рухом обома руками одночасно.
2. Мінорний лад та його будова. Тональності мінорного нахилу *a-moll* та *e-moll*. Виконання їх окремими руками у висхідному та низхідному русі.
3. Паралельні тональності.
4. Інтервали секста, септима, октава. Їх ступеневий та тоновий склад.

Завдання для самостійної роботи:

Виконання гам *a-moll* та *e-moll* окремими руками.

Вивчити інтервали квінта – октава, їх ступеневий та тоновий склад.

Практичне заняття № 7

Тема заняття: Музична грамота (*продовження*)

Мета заняття: Виконання гам *a-moll* та *e-moll* двома руками в межах однієї октави (паралельним рухом); закріплення знань інтервалів (прима – октава), будовання їх на інструменті від різних звуків; ознайомлення з основами гармонічного супроводу на фортепіано.

План заняття:

1. Виконання гам *a-moll* та *e-moll* паралельним рухом обома руками одночасно. Будовання інтервалів прима-октава від різних звуків
2. Мелодія і супровід (аналіз музичних творів та виконання музичних вправ). Тризвуки головних ступенів ладу.

Завдання для самостійної роботи:

Розучування музичних творів за індивідуальною програмою.

Практичне заняття № 8

Тема заняття: Розбір нотного тексту. Мелодія і супровід

Мета заняття: читання нот з листа; розучування музичних творів.

План заняття:

1. Ознайомлення з тональностями *F-dur*, *d-moll*.

2. Добір акордового акомпанементу до мелодій, застосовуючи тризвуки головних ступенів ладу.

3. Розучування музичних творів

Завдання для самостійної роботи:

Виконувати гами *F-dur, d-moll* двома руками одночасно.

Добирати супровід до мелодії з застосуванням тризвуків головних ступенів ладу.

Читати ноти з листа у відповідному музичному ритмі.

Практичне заняття № 9

Тема заняття: Розбір нотного тексту. Розучування музичних творів

Мета заняття: будування тризвуків головних ступенів ладу в різних тональностях (до одного знаку при ключі); читання нот з листа; розучування музичних творів; добір акордового супроводу з допомогою головних тризвуків ладу

План заняття:

1. Виконання гам тональностей *F-dur, d-moll* одночасно двома руками в межах однієї октави у висхідному та низхідному русі. Визначення головних ступенів та головних тризвуків.
2. Добір акордового акомпанементу до мелодій із застосуванням тризвуків головних ступенів ладу.

Завдання для самостійної роботи:

Відтворювати раніше вивчені гами двома руками одночасно.

Розучування музичних творів.

Добір акордового акомпанементу до мелодій із застосуванням тризвуків головних ступенів ладу.

Читання нот з листа.

Практичне заняття № 10

Тема заняття: Розучування музичних творів. Ритмічний рисунок

Мета заняття: читання нот з листа; розучування музичних творів

План заняття:

1. Виконання 2 гам паралельних тональностей.
2. Добір акордового акомпанементу до пісні.
3. Розучування музичних творів.
4. Читання нот з листа.

Завдання для самостійної роботи:

Відтворювати раніше вивчені гами двома руками одночасно.

Розучування музичних творів. Добір акомпанементів.

Читання нот з листа.

Практичне заняття № 11

Тема заняття: Розучування музичних творів. Аплікатура та її вплив на виконання. Логіка добору доцільної аплікатури.

Мета заняття: формування навичок читання нот з листа, ознайомлення з основними принципами добору аплікатури.

План заняття:

1. Виконання 2 гам паралельних тональностей.
2. Виконання пісні під власний супровід.
3. Розучування музичних творів.

Завдання для самостійної роботи:

Виконання гам двома руками одночасно.

Розучування музичних творів.

Виконання пісні під власний супровід.

Читання нот з листа.

Практичне заняття № 12

Тема заняття: Розучування музичних творів. Штрихи.

Мета заняття: ознайомлення зі штрихами *non legato*, *legato*, *staccato*; розучування музичних творів; виконання гам двома руками в межах двох октав.

План заняття:

1. Виконання гам у межах двох октав.
2. Розучування музичних творів.
3. Розучування вправ на *non legato*, *legato*, *staccato*.

Завдання для самостійної роботи:

Виконання гам двома руками одночасно в межах двох октав.

Розучування музичних творів.

Практичне заняття № 13-14

Тема заняття: Розучування музичних творів. Художнє опрацювання творів.

Мета заняття: розучування музичних творів.

План заняття:

1. Виконання гам у межах двох октав.
2. Розучування музичних творів.

Завдання для самостійної роботи:

Розучування музичних творів.

Практичне заняття № 15

Тема заняття: Розучування музичних творів. Виконання творів двома руками. Музичний темп.

Мета заняття: розучування музичних творів.

План заняття:

1. Виконання гам у межах двох октав.
2. Розучування музичних творів.
3. Послідовність вивчення музичних творів напам'ять.

Завдання для самостійної роботи:

Розучування музичних творів.

Практичне заняття № 16-17

Тема заняття: Доведення виконання до рівня концертної готовності.
Музична драматургія. Динаміка.

Мета заняття: розучування музичних творів.

План заняття:

1. Виконання гам у межах двох октав.
2. Розучування музичних творів.

Завдання для самостійної роботи:

Розучування музичних творів.

Практичне заняття №18-20

Тема заняття: Доведення виконання до рівня концертної готовності
Розкриття художнього змісту музичного твору.

Мета заняття: розучування музичних творів.

План заняття:

1. Виконання гам у межах двох октав.
2. Розучування музичних творів.

Завдання для самостійної роботи:

Розучування музичних творів.

Рекомендована література:

1. Ансамблі для фортепіано в 4 руки: Дитячі пісні в аранжуванні Ірини Павлоцької / Упор. І.А. Павлоцька, М.А. Моїсеєва. Відп. ред. О.В. Плотницька. Житомир: Видавець О.О. Євенок. 2015. 52 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/20659/1/doc_4_1_doc.pdf
2. Беркович І. Школа гри на фортепіано. Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962. 216 с.
3. Верховинець В. Весняночка. К.: Музична Україна, 1989. 338 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Verkhovynets_Vasyl/Vesnianochka_Ihry_z_pisniamy_dlia_ditei_doshkilnoho_viku_ta_molodshykh_shkoliariv.pdf
4. Гнесина Е.Ф. Фортепианная азбука // Советский композитор. 1979. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/gnesina.pdf>
5. Косенко, Віктор. 24 дитячі п'єси для фортепіано: Перекладення в 4 руки Ірини Павлоцької / Упор. І.А. Павлоцька (відп. ред.), М.А. Моїсеєва. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. 2016. 76 с.
6. Смаглій Г.А. Основи теорії музики: підруч. Харків: Факт, 2015. 325 с.
7. Степовий Я. Проліски / Упор. Г. Степанченко. Київ: Музична Україна, 1983. 112 с.
8. Фільц Б.М. Фортепіанні твори для дітей. Дрогобич: Посвіт, 2011. 26 с.
9. Фортепіано 1 клас / Укл. Б. Милич. Київ: Музична Україна, 2014. 80 с.
10. Фортепіано 2 клас / Укл. Б. Милич. Київ: Музична Україна, 2016. 80 с.
11. Фортепіано 3 клас / Укл. Б. Милич. Київ: Музична Україна, 2016. 76 с.
12. Фортепіано 4 клас / Укл. Б. Милич. Київ: Музична Україна, 2016. 88 с.

Інтернет-ресурси:

1. Електронна бібліотека «Культура України». URL: <http://elib.nplu.org/>
2. Електронний каталог Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. URL: <http://library.nakkim.edu.ua/>
3. Національна спілка композиторів України: Ноти українських композиторів. Каталог видань. URL: <https://composersukraine.org/index.php?id=2351>
4. Ноти українських композиторів. URL: <https://www.facebook.com/groups/2291596160859544/>
5. Нотний архів. URL: <https://www.free-scores.com/free-sheet-music.php>
6. International Music Score Library Project (IMSLP) / Petrucci Music Library. URL: https://imslp.org/wiki/Main_Page